

ÕIGLASE HÜVITUSE NÕUDED¹

I. Sissejuhatus

1. Õiglast hüvitust ei määrata automaatselt kui Euroopa Inimõiguste Kohus (“Kohus”) tuvastab Euroopa inimõiguste konventsiooni või selle protokollides sisalduva õiguse rikkumise. Artikli 41 sõnastuse kohaselt määrab Kohus õiglase hüvituse üksnes siis, kui riigisene õigus lubab ainult osalist hüvitust ja isegi sel juhul vaid siis, kui see on “vajalik” (“s’il y a lieu” pr. k. ja “if necessary” ingl. k.).
2. Kohus määrab hüvituse, mida peetakse antud asjaoludel “õiglaseks” (“just” ingl. k. ja “équitable” pr. k.). Järelikult hinnatakse igat üksikjuhtumit eraldi. Kohus võib otsustada, et konventsiooni rikkumise tuvastamine iseenesest on teatud kahjude puhul piisavaks õiglaseks hüvituseks, ilma et oleks vaja määrata rahalist hüvitist. Kohus võib ka õigluse huvides välja mõista summa, mis on tegelikult kantud kahjust või menetluskuludest väiksem või jätta hüvitis üldse välja mõistmata. Seda võib ta teha näiteks juhul, kui kaevatav olukord, tekkinud kahju ulatus või kulude suurus on tekkinud kaebaja enda süül. Kohus võib summa määramisel arvesse võtta ka kummagi osapoole, st kaebaja kui rikkumisega kahjustatud isiku ja osalisriigi kui avalikke huvisid kaitsva poole, positsiooni. Viimasena arvestab Kohus üldjuhul vastava osalisriigi kohalike majanduslike oludega.
3. Kohus võib artikli 41 alusel hüvituse määramisel aluseks võtta riigisiseseid standardeid. Samas ei ole need Kohtule ühelgi juhul siduvad.
4. Kaebajad peavad järgima õiglase hüvituse nõuete esitamisel konventsioonis ja kohtureeglites sätestatud vormi- ja sisunõudeid.

II. Õiglase hüvituse nõude esitamine: vorminõuded

5. Kohtureeglite reegli 60 vastavates osades on sätestatud õiglase hüvituse nõude esitamise tähtajad ja muud vorminõuded, järgnevalt:

- “1. Kaebaja, kes soovib enda suhtes konventsioonis sisalduva õiguse rikkumise tuvastamise korral, et Kohus mõistab tema kasuks välja artikli 41 alusel õiglase hüvituse, peab esitama sellekohase hüvitusnõude.
  2. Kaebaja peab talle määratud sisuliste seisukohtade esitamise tähtaja jooksul esitama kõik nõuded koos arvutuste ja alusdokumentidega iga kuluartikli kohta eraldi, kui vastava koja esimees ei otsusta teisiti.
  3. Kui kaebaja ei täida eelnevates lõigetes sätestatud nõudeid, võib Kohtu koda jätta nõuded täielikult või osaliselt rahuldamata.
- ...”

Kohus nõuab konkreetsete nõuete ja neid tõendavate alusdokumentide esitamist, ilma milleta hüvitust ei määrata. Kohus jätab rahuldamata ka need nõuded, mis on küll avalduse vormil kirjas, kuid mida ei esitatud uuesti menetluse nõutavas staadiumis. Samuti jäetakse rahuldamata pärast tähtaja möödumist esitatud nõuded.

III. Õiglase hüvituse nõuete esitamine: sisulised nõuded

6. Kohus võib konventsiooni artikli 41 alusel määrata õiglase hüvituse:
  - a) varalise kahju;

---

¹ Praktiline juhik on välja antud kohtu esimehe poolt kohtureeglite reegli 32 alusel 28. märtsil 2007.a.

- b) mittevaralise kahju ja
  - c) menetluskulude
- eest.

1. Kahjust üldiselt

7. Väidetava kahju ja väidetava rikkumise vahel peab olema tõendatud selge põhjuslik seos. Kohut ei rahulda pelgalt vähene seos väidetava rikkumise ja kahju vahel ega pelk oletus selle kohta, mis võinuks olla.

8. Kahjuhüvitis määratakse ainult kahju ulatuses, mis on rikkumisega põhjustatud. Hüvitist ei määrata sellise kahju eest, mis on tekkinud sündmuste või olukordade, mille suhtes konventsiooni rikkumist ei ole leitud, tagajärjel ega ka sellise kahju eest, mis on seotud menetluse varasemas staadiumis vastuvõetamatuks tunnistatud kaebustega.

9. Kohtu poolt õiglase hüvituse määramise eesmärgiks on heastada kaebajale rikkumisega põhjustatud kahjulikud tagajärjed. Hüvituse määramise eesmärgiks ei ole vastutavat osalisriiki karistada. Kohus ei ole seetõttu siiani pidanud kohaseks rahuldada nõudeid “karistusliku”, “raskendava” või “hoiatava” kahjuhüvitise välja mõistmiseks.

2. Varaline kahju

10. Varalise kahju hüvitamise põhimõtteks on asetada kaebaja olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui rikkumine ei oleks aset leidnud – teiste sõnadega *restitutio in integrum*. Hüvitada võidakse nii otsene varaline kahju (*damnum emergens*) kui ka tulevikus tekkida võiv kahju või saamata jäänud tulu (*lucrum cessans*).

11. Kaebajal lasub kohustus tõendada, et varalise kahju põhjustas väidetav rikkumine või väidetavad rikkumised. Kaebaja peab esitama asjakohased dokumendid tõendamaks, niivõrd kuivõrd see on võimalik, mitte ainult kahju olemasolu, vaid ka selle ulatust või väärtust.

12. Kohtu määratud hüvitis vastab üldjuhul kogu arvatud kahju suurusele. Kui tegelikku kahju ei ole siiski võimalik täpselt välja arvutada, hindab Kohus talle teadaolevate asjaolude põhjal kahju ise. Kohus võib ka ülaltoodud punktis 2 sätestatud põhjustel leida, et õigluse huvides kuulub hüvitamisele summa, mis on tegelikult kantud kahjust väiksem.

3. Mittevaraline kahju

13. Kohtu poolt mittevaralise kahju eest mõistetava hüvitise eesmärk on rahas kompenseerida mittevaralist kahju, näiteks füüsilisi või vaimseid kannatusi.

14. Mittevaraline kahju on olemuslikult selline, et seda ei ole võimalik täpselt välja arvutada. Kui sellise kahju olemasolu on tuvastatud ja kui Kohus leiab, et rahaline hüvitis on vajalik, siis otsustab ta õiglase hüvitise suuruse, arvestades oma kohtupraktikat.

15. Kaebajal, kes soovib hüvitist mittevaralise kahju eest, palutakse täpsustada summa, mis tema meelest on õiglane. Kaebaja, kes leiab, et ta on enam kui ühe rikkumise ohver, võib nõuda hüvitist kas kogusummana, mis katab kõik väidetava rikkumisega tekitatud kahjud või eraldi summadena iga väidetava rikkumise eest.

4. Menetluskulud

16. Kohus võib nõuda kaebajale selliste kulude hüvitamist, mis ta on kandnud – esiteks riigisisesele ja seejärel Kohtus – rikkumise ärahoidmiseks või rikkumise tagajärgede heastamise nõudmiseks. Tavaliselt kuuluvad taoliste menetluskulude hulka õigusabikulud, riigilõivud ja muud sarnased kulud. Samuti võivad siia kuuluda reisi- ja elamiskulud, eriti kui need on seotud Kohtu istungil osalemisega.

17. Kohus rahuldab menetluskulude hüvitusnõuded vaid niivõrd, kuivõrd need on seotud tuvastatud rikkumistega. Nõuded, mis on seotud kaebustega, mille osas rikkumist ei leita või mis tunnistatakse

vastuvõetamatuks, jäetakse rahuldamata. Kaebaja võib seetõttu seostada teatud kulunõuded konkreetsete kaebustega.

18. Kulud peavad olema tegelikult kantud. See tähendab, et kaebaja on need tasunud või tal on õigusaktist või lepingust tulenev kohustus need tasuda. Maha arvestatakse riigisiseste ametivõimude või Euroopa Nõukogu poolt õigusabi raames juba makstud või makstavad summad.

19. Kulud peavad olema vajalikud ja põhjendatud. See tähendab, et need on rikkumise ärahoidmiseks või rikkumise heastamise nõudmiseks olnud vältimatud.

20. Kulud peavad olema mõistliku suurusega. Kui Kohus leiab, et kulud on ebamõistlikult suured, määrab ta hüvitiseks õiglase summa oma äranägemisel.

21. Kohtul on vaja tõendeid, näiteks detailsed arved. Need dokumendid peavad olema piisavalt üksikasjalikud, et Kohus saaks määrata, millises ulatuses eelnimetatud tingimused on täidetud.

5. Teave maksmise kohta

22. Kaebajal palutakse teatada oma pangaarve number, kuhu talle võimalik hüvitis välja maksta. Kui kaebaja soovib, et teatud summad, näiteks menetluskulud, makstakse välja eraldi, näiteks otse esindaja pangaarvele, siis peab ta seda taotlema.

IV. Kohtu leitud rikkumiste hüvitamise viisid

23. Kohus määrab üldjuhul hüvituse rahalise hüvitisena, mille vastustaja osalisriik maksab tuvastatud rikkumis(t)e ohvri(te)le. Üksnes väga erandlikel juhtudel võib Kohus kutsuda osalisriiki üles mõnda meetet konkreetse rikkumise lõpetamiseks või hüvitamiseks rakendama. Kohus võib siiski oma äranägemisel anda suuniseid oma kohtuotsuste täitmiseks (konventsiooni artikkel 46).

24. Artikli 41 alusel määratakse rahaline hüvitis üldjuhul eurodes (EUR, €), olenemata sellest, millises vääringus kaebaja oma nõude esitab. Kui kaebajale tuleb maksta hüvitist muus vääringus kui euros, siis määrab Kohus, et hüvitisena määratud summa makstakse välja selles muus vääringus väljamaksmise päeval kehtiva vahetuskursi alusel. Kahjunõude esitamisel peab kaebaja asjakohastel juhtudel selle praktika tagajärgedega arvestama, kuivõrd see võib mõjutada muus vääringus esitatud summade konverteerimist eurodesse või vastupidi.

25. Kohus määrab omal algatusel vajalike maksete tegemiseks tähtaja, mis on üldjuhul kolm kuud alates kuupäevast, mil kohtuotsus muutub lõplikuks ja siduvaks. Kohus määrab ühtlasi, et tähtaja möödumisel tuleb maksta viivisintressi, mille määr üldjuhul võrdub makseviivituse ajal kehtiva Euroopa Keskpanka laenamise püsivõimaluse intressimääraga pluss kolm protsendipunkti.